

Damijan Peternelj
Trg prekomorskih brigad 8
5282 Cerčno

Zagovornik enakosti RS

Referenčna številka: **0702-415/2026/2**

Datum: 13.10.2026

Zadeva:

**Pojasnilo glede diskriminacije in osebne okoliščine,
k zahtevi za evidentiranje prehranskega načina v javnem sistemu**

Spoštovani,

podajam zahtevano pojasnilo v zvezi z vašim Obvestilom z dne 7.10.2026 ob 10:32, podpisnik Tomaž Škorjanc, Referenčna številka: **0702-415/2026/2**, na vaša vprašanja:

- 1. Ali možnost oziroma nemožnost evidentiranja mojega prehranskega načina povezujem s svojo vero ali prepričanjem oziroma drugo osebno okoliščino, ki jo varuje ZVarD?**
- 2. V čem sem zaradi te osebne okoliščine v javnem zdravstvenem sistemu obravnavan manj ugodno kot osebe v primerljivem položaju?**
- 3. Prosimo tudi, da navedete konkreten primer oziroma ravnanje javnega zdravstvenega sistema, za katerega menite, da je diskriminatorno.**

Najprej pojasnjujem procesno okoliščino, ki je v moji Protestni zahtevi za prostovoljno evidentiranje prehranskega načina preostala neomenjena.

Zagovorniku načela enakosti sem dne 2. 10. 2026 poslal

Protestni ugovor zoper zahtevo za oceno ustavnosti glede šolske prehrane

(v nadaljevanju **Ugovor**),

vložen istega dne tudi na Ustavno sodišče (Priloga 4).

Vloga Ugovor ni bila priložena vlogi

**Protestna pobuda in zahteva
za prostovoljno evidentiranje prehranskega načina uporabnika
v javnem zdravstvenem informacijskem sistemu Republike Slovenije**

(v nadaljevanju **Protestna zahteva**),

z dne 4. 10. 2026 (Priloga 6) in v njej tudi ni bila izrecno navedena. Obe vlogi pa sta bili Zagovorniku enakosti (v nadaljevanju **Zagovornik**) poslani ločeno in se vsebinsko nanašata na isto širše vprašanje: **odprava diskriminacije pri zagotavljanju prehrane v javnem državnem sistemu.**

Zato s tem pojasnilom ne ponavljam celotne argumentacije iz Ugovora, temveč jo povezujem s Protestno zahtevo in jo dopolnjujem tam, kjer je to potrebno za odgovor na vaša konkretna vprašanja.

1. Osebna okoliščina, na katero se nanaša zatrjevana diskriminacija

Osebna okoliščina, na katero se sklicujem v smislu ZVarD, je **prepričanje**.

V Ugovoru zoper zahtevo za oceno ustavnosti je bilo to že izrecno pojasnjeno. Tam je navedeno, da je predmet varstva »človekova svoboda vesti oziroma drugega svetovnonazorskega prepričanja« in da mora biti ustavni standard oblikovan nevtrarno in enako za vse nosilce človekovih pravic. Ugovor izrecno zahteva tudi upoštevanje »drugih prehranskih režimov, ki so neposredna posledica resnega svetovnonazorskega prepričanja« (Ugovor, str. 4, vrstice 115–128).

Nadalje je v Ugovoru izrecno navedeno:

»Pravica ni pravica do vegetarijanskega nadomestnega obroka. Pravica je pravica posameznika, da njegovo resno svetovnonazorsko prepričanje pri javno zagotovljeni prehrani ni diskriminirano.« (Ugovor, str. 4, vrstice 148–157.)

Zato ne zatrjujem, da je prehranski način sam po sebi osebna okoliščina po ZVarD. Zatrjujem, da je prehranski način lahko izraz oziroma manifestacija prepričanja in da lahko različna obravnava posameznika zaradi takšnega prepričanja predstavlja vprašanje diskriminacije.

Povezava med varovanim prepričanjem, konkretnim prehranskim načinom in zatrjevano diskriminacijo je podrobneje obravnavana v poglavjih 3, 5 in 6.

2. Moj primer ni zahteva za varstvo samo ene prehranske skupine

Moja zahteva ni omejena na veganstvo.

Veganstvo in presnojedstvo sta v dosedANJI vlogi navedena kot posebej očitna primera, vendar je zahteva izrecno širša. Protestna zahteva zahteva možnost evidentiranja:

- vsejedskega,
- vegetarijanskega,
- veganskega,
- presnojedskega,
- ter »še mnogih drugih prehranskih načinov«,

poleg možnosti dodajanja in odvzemanja posameznih sestavin ter spreminjanja oziroma odstranitve izbire. (Protestna zahteva, str. 1, vrstice 13–24.)

Zato moj namen ni uveljaviti posebnega privilegija za vegane. Prav nasprotno: zahtevam **splošno in nevtralno možnost prehranske izbire**, ki ne bi bila vnaprej omejena na eno ali nekaj prehranskih kategorij.

Tudi moja lastna prehranska usmerjenost ni predstavljena kot dokončna kategorija, ki bi jo morala država ugotavljati ali preverjati. Prehranska avtonomija vključuje tudi možnost, da posameznik svojo izbiro spreminja. To je lahko vsak dan v tednu drugače ali za vsak posamezen obrok v dnevu drugače.

V Protestni zahtevi celo ni bil naveden primer zelo pogoste ločevalne izbire in je lahko kot primer navedena v tej dopolnitvi:

- presni sadni zajtrk (brez beljakovin), presno solatno kosilo (brez beljakovin), veganska presna beljakovinska večerja.

Navedeni tudi niso bili zelo pogosti primeri izbire in kombiniranja več kot enega prehranskega načina:

- presni v kombinaciji z veganskim (veganski presni),
- veganski v kombinaciji z medicinsko standardiziranimi dietami (primer dieta diabetes, dieta celiakia in druge diete),
- ter mnoge druge kombinacije.

Moje stališče je prav v tem, da posameznik zaradi spremembe prehranske izbire ne sme biti prisiljen vsakič znova dokazovati novega prepričanja pred državo ali sodiščem.

Pri tem ne zahtevam, da bi javna ustanova preverjala, ali je posameznik »res vegan«, »res presnojed« ali pripadnik katere druge kategorije. Zahtevam sistem, ki omogoča svobodno izbiro brez takšnega preverjanja.

Zahtevam, da Zagovornik pri obravnavi te zadeve presodi tudi sistemske vzroke zatrevane neenake obravnave ter možnosti za njihovo odpravo. Pri tem naj upošteva povezavo med odsotnostjo ustreznega evidentiranja prehranskih načinov, nezmožnostjo

ugotavljanja dejanskih potreb uporabnikov in prakso, v kateri se zahteve posameznikov zavračajo tudi s sklicevanjem na domnevno premajhen obseg potreb. Prosim, da se presodi, ali so potrebni dodatni ukrepi oziroma priporočila pristojnim institucijam, s katerimi bi se zagotovila enakopravna obravnava različnih prehranskih izbir, povezanih z varovanim prepričanjem, in preprečilo ponavljanje enakih težav pri posameznih uporabnikih.

3. Osebni položaj in širši sistemski interes

Več kot dvajset let, od leta 2005, zavzeto živim veganski prehranski slog življenja, občasno tudi obdobja veganskega presnega sloga. Med bistvenimi razlogi za takšno odločitev so **etika nenasilja, ter varovanje okolja in zdravja**. Za nobeno od navedenih svetovnonazorskih kategorij (nenasilje, okolje, zdravje), nisem mnenja, da veganski način življenja, ne povzroča negativnih posledic. Veganski slog življenja živim zaradi prepričanja, da v vsaki od svetovnonazorskih kategorij (nenasilje, okolje, zdravje), veganski slog bistveno zmanjšuje obremenitve in škodo. Izhajam iz lastne etične in svetovnonazorske presoje, da veganski način življenja, na navedenih področjih **bistveno zmanjšuje skupno vsoto negativnih posledic**. S tem pojasnjujem osebno prepričanje, iz katerega izhaja moja prehranska izbira in je prav to **osebno prepričanje pomembno za presojo, ali je ta izbira varovana kot izraz prepričanja**.

V Protestni zahtevi opozarjam poleg problematike diskriminacije, posebej na vzrok za diskriminacijo, ki je odsotnost evidentiranja prehranskih načinov v javnem sistemu. Za namene utemeljitve vsebine problema evidentiranja in posredno diskriminacije, bom najprej kratko podal vsebino svojega prehranskega sloga:

Konkretno in specifično moj primer veganskega prehranskega načina: nesladkan zeliščni čaj za zajtrk, veganska presna sadna dopoldanska malica brez beljakovin, vegansko presno solatno kosilo brez beljakovin in z ločenim poobedkom namakanih alg, veganska presna beljakovinska popoldanska malica, kuhana uravnotežena veganska večerja. V krajših ali daljših **veganskih presnih obdobjih**, je kuhana veganska večerja nadomeščena z vegansko presno beljakovinsko večerjo.

V prehrani **ne uporabljam** izdelkov in živil: živalskega izvora vključno z medom, sladkorja, bele moke in belega zdroba, črne moke, koruzne moke in koruznega zdroba, pekovskih izdelkov, fermentiranih živil, soje (nadomeščena s presnim mlekom kaljene sončnice in sezama), sončničnega, koruznega in bučnega olja (nadomeščeno z repičnim), arašidov, sušenih oreščkov in semen (nadomeščeni s kaljenimi oreščki in semeni), jajčevcev, buč, čebule, sušenih alg (nadomeščene z namakanimi algami), suhega sadja in sadnih kompotov, pasteriziranih sokov in gaziranih napitkov, kave, alkohola, pekočih paprik, črnega in belega popra, prehranskih dodatkov (razen vitamin D), procesiranih živil slabe kvalitete, ter vseh živil, ki so izven nizkih sezonskih cen.

Držim se nekaj preprostih pravil glede nezdružljivih kombinacij živil v istem obroku. Ne združujem živil:

- presnih in kuhanih;
- kislih (sadje in derivati) z ogljikovimi hidrati;
- sadje in solate z beljakovinskimi (kalčki lan, sončnica, sezam, oreščki).

Generalna razvrstitev obrokov tekom enega dneva je:

- vsi presni obroki pred kuhanimi;
- hitreje prebavljivi obroki pred težje prebavljivimi, primer zaporedja: 1. sadni obrok, 2. solatni obrok, 3. beljakovinski obrok).

Takšen pravilnik je značilen za pod-zvrst veganstva, ki je pogovorno znana tudi kot »poučeno veganstvo«. Veganstvo zase ima 70 letno tradicijo. Rastlinojedski presni prehranski sistem, pa izvira iz 200 let stare tradicije, ki se je ob svojem nastanku v razvetljenskih znanstvenih krogih uveljavila pod imenom »Naravna higiena« (*Natural Hygiene*). Od takrat je doživela številne posodobitve in različice, zato se danes praviloma ne pojavlja več pod svojim izvornim imenom.

Čeprav je morda navidez to kompliciran sistem, kadar ga opisujemo iz neustreznega vidika izključevanja sestavin, namesto izbire sestavin, gre v praktični izvedbi za skrajno preprost in poenostavljen sistem. Saj kot vegan presnojed nujno potrebujem le obroke sadja, obroke solat in obroke kaljenih semen, poleg ene žlice alg, ter v zimskem času vitamina D rastlinskega izvora. Medtem ko za veganski slog poleg tega dodatno potrebujem še kuhane obroke zelenjave, ogljikovih hidratov in stročnic. Slabokrvnost in vse druge motnje zdravja so bile v mojem primeru, učinkovito odpravljene šele z daljšim obdobjem veganskega presnega načina. Kasneje pa za potrebe vzdrževanja zdravja, z doslednim razvrščanjem presnih obrokov pred kuhane, v razmerju 80% presno (zajtrk, kosilo in obe malici), ter 20% kuhano (večerja)

Oba sistema, presni še učinkoviteje kot veganski, po mojem prepričanju preprečujeta nastanek bistvenih civilizacijskih težav telesa, kot so slabokrvnost, zakisanost, vnetja, zadrževanje toksinov in odvečnih snovi v telesu ter drugi resnejši zapleti, ki so posledica prvih. Tako potrjuje moja dolgoletna veganska in presnojedska izkušnja kot tudi izkušnje večine drugih, ki so prehranske sisteme temeljito in dosledno preverili na sebi. Na tej osebni izkušnji temelji moje prepričanje, ki ga utrjujejo tudi druge pozitivne izkušnje in vrednote, kot sta varovanje okolja in etika nenasilja.

Ne sprejemam zamisli, da bi nas poučevali tisti, ki sami na sebi niso dosledno opravili poučenega preizkusa rastlinskih prehranskih sistemov. Lahko pa imajo seveda svoja prepričanja o svojih prehranskih sistemih. Z osebnimi izkušnjami potrjujem, da so napake v poučenih rastlinskih prehranskih sistemih, vedno in zgolj posledica nepoučenosti. Nepoučenost je posledica več kot 200 letne trde sistematične diskriminacije prepričanj, s

posledico, na tem področju zanemarjenih in zaostalih vseh javnih resorjev. Izvorno jedro za takšno katastrofalno stanje je nepoučen in zaostal učni načrt. Vzводи za sanacijo diskriminacije pa so poleg ozaveščanja in izobraževanja, sodno varstvo človekovih pravic ter kazenska odgovornost za zločine proti človeštvu.

Zapisano niso dokazi za pravilnost mojih prepričanj, temveč so zapisana, opredeljena in utemeljena izražanja mojih osebnih prepričanj, katera izhajajo tudi iz svetovnonazorskih prepričanj, ki jih veganski in presni življenjski slog vsebujeta (nenasilje, varovanje okolja in zdravja). V Protestni zahtevi je opozorjeno, da **za dokazovanje pravilnosti prepričanj in oceno sorazmernosti in dejanskih odstopanj, primanjkuje bistven element za uspešnost dokazovanja,** to je prostovoljno evidentiranje prehranskih načinov v javnem informacijskem sistemu, s transparentnimi in javno dostopnimi statističnimi analizami, dostopnimi v realnem času.

V primeru obravnave prostovoljnega evidentiranja prehranskega načina in iz tega ciljne odprave diskriminacije prehranskih načinov, ter na podlagi zgornjega opisa okoliščin, lahko **ob upoštevanju načela sorazmernosti pri izpolnitvi odprave diskriminacije,** preliminarno ocenimo, da izvedba evidentiranja prehranskih načinov, ni zahtevna naloga za razvijalce informacijskega sistema, saj lahko vidimo, da zgornja podrobna specifikacija dveh prehranskih načinov vsebuje približno sto parametrov.

Obravnavana problematika evidentiranja in diskriminacije prehranskih načinov, zadeva tudi moj osebni položaj, vendar moj namen ni omejen prednostno na presojo posameznega že izvršenega ravnanja zoper mene. Temveč v vloženi protestni zahtevi gre prednostno za širše vprašanje, **ali javni sistemi omogočajo ustrezno evidentiranje in enakopravno obravnavo posameznikov z različnimi prehranskimi načini, kadar te izbire izhajajo iz njihovega prepričanja ali drugih upoštevanih osebnih okoliščin.**

Moja izkustva na področju teh vprašanj so dosledno negativna. Pri preverjanju možnosti evidentiranja prehranskega načina v sistemih Gospodar zdravja in zVem, ustrezne možnosti zase nisem našel. V aplikaciji Gospodar zdravja je možnost evidentiranja obstajala, vendar povsem neustrezno urejena za vegane in presnojede. V novejši aplikaciji zVem pa možnosti evidentiranja prehranskih načinov sploh ni. Osebni zdravnik mi evidentiranja prehranskega načina na zahtevo, prav tako ne more omogočiti, saj zdravstveni informacijski sistem tega ne omogoča. Privzetega prehranskega načina ni potrebno posebej evidentirati, medtem ko morajo uporabniki z drugačnimi prehranskimi izbirami iskati dodatne možnosti ali se soočati z njihovo odsotnostjo.

Iz pisnega odgovora direktorice doma starejših občanov izhaja, da zavod ne omogoča samopostrežnega načina prehranjevanja primerne za vegane in presnojede, niti veganskega ali presnega jedilnika (Priloga 1). Na problem diskriminacije v javni ustanovi sem opozoril tudi zaradi načrtovanja svojega položaja za prihodnost, ko bom takšno institucionalno varstvo potreboval. Splošno sklicevanje na kadrovske, prostorske in finančne omejitve ne zadošča za upravičenje zavrnitve. Ustanova ni navedla konkretnih podatkov, iz katerih bi bilo mogoče ugotoviti, zakaj zagotavljanje ustreznega veganskega

obroka ne bi bilo izvedljivo oziroma zakaj bi bilo treba njegovo zagotavljanje izključiti. Zato navedeni razlogi sami po sebi ne izkazujejo, da je zavrnitev ustrezna in nujno potrebna za doseg legitirnega cilja. (Pravna presoja zatrjevanje diskriminacije in sorazmernosti navedenih omejitev je podrobneje predstavljena v poglavjih 5–7.)

Širši pomen vprašanja se kaže tudi pri otrocih in drugih osebah, ki so lahko zaradi bolezni, starosti, psihiatrične obravnave ali institucionalnega varstva posebej odvisne od javnih ustanov. Menim, da mora biti sistem ustrezno pripravljen na njihove prehranske potrebe in izbire že ob sprejemu, ne šele po nastanku spora ali dokazovanju osebne prikrajšanosti. To vključuje tudi spoštovanje otrokovega položaja, njegovega mnenja in pravic staršev, kadar odločajo o prehrani otroka, ob upoštevanju zakonskih varovalk.

Zato predlagam, da se moj primer obravnava tako z vidika morebitne individualne diskriminacije kot tudi z vidika širšega systemskega vprašanja. Če bi Zagovornik ocenil, da za obravnavo posameznega vidika na podlagi mojega predloga niso izpolnjeni pogoji, prosim, da ločeno presodi možnost ukrepanja v okviru drugih zakonskih pristojnosti, tudi po uradni dolžnosti.

4. Diskriminacija in evidentiranje nista ista stvar

Posebej želim pojasniti povezavo med diskriminacijo in zahtevanim evidentiranjem.

Ne zatrjujem, da je samo neobstoj evidence že samostojno dejanje diskriminacije. Povezava je drugačna. Diskriminacija se nanaša na sistem prehranske izbire. Evidentiranje pa je eden od ključnih mehanizmov, ki omogoča učinkovito odpravo in preverjanje diskriminacije.

Sedanja ureditev izhaja iz enega standardnega prehranskega načina. Ta zato ni evidentiran kot ena od več možnih uporabniških izbir, ampak je v sistemu dejansko že vgrajen kot privzeti oziroma edini standard.

Ko zahtevam možnost evidentiranja drugih prehranskih načinov, zato ne zatrjujem, da je problem v tem, da »manjka zapis vegan«. Problem je širši: **sistem ne omogoča evidentiranja raznolikosti prehranskih izbir uporabnikov in zato tudi ne omogoča njihovega objektivnega ugotavljanja.**

To je pomembno tudi za dokazovanje posredne diskriminacije. Če država zatrjuje, da za določen prehranski način ni povpraševanja, da ga potrebuje premalo uporabnikov ali da njegova uvedba ni potrebna, brez podatkov o dejanskih izbirah uporabnikov takšne trditve ni mogoče ustrezno preveriti. (Pravna presoja posredne diskriminacije in pomen statističnih podatkov za njeno ugotavljanje sta podrobneje obravnavana v poglavju 6.)

Protestna zahteva zato izrecno zahteva možnost statističnega ugotavljanja in primerjanja podatkov o prehranskih skupinah ter javno dostopne statistične podatke. (Protestna zahteva, str. 2–4, vrstice 50–70 in 112–130.)

Poglejmo primer **neustreznega evidentiranja s posledico posredne diskriminacije:**

Primer izvedbe preveč poenostavljene, sicer univerzalne opredelitve prehranskih načinov, najdemo na straneh [Univerze Harvard](https://harvard-foodprint-calculator.github.io/):

- <https://harvard-foodprint-calculator.github.io/>

Primer harvardskega kalkulatorja sicer omogoča vegansko izbiro, tudi muslimansko, pesketarijansko in vegetarijansko. Omogoča torej različne izbire, brez da bi bilo pri izbiri potrebno posebej izraziti prepričanje.

Primer **nazorno ponazarja neprimernost izvedbe pri določanju prehranske opredelitve, saj ne vsebuje možnosti opredelitve presnega prehranskega načina**, ker ne vsebuje določitve, ali je obrok presni ali pa je temperaturno obdelan ali mešan. V primeru rabe za namen prostovoljnega evidentiranja prehranskih načinov v javnem sistemu, bi v enaki izvedbi, bila **povzročena posredna diskriminacija presnojedih uporabnikov javnega sistema**.

Odsotnost sistematičnega evidentiranja ni zgolj tehnična pomanjkljivost. Vpliva na možnost posameznikov, da prepoznajo in uveljavljajo svoje potrebe, ter na sposobnost javnih ustanov in države, da ugotovijo dejanski obseg teh potreb in ustrezno načrtujejo svoje storitve. Če se pomanjkanje podatkov nato uporablja kot razlog za nezagotavljanje ustrezne ponudbe, se **breme sistemske pomanjkljivosti prenaša na posameznike**. Ti morajo svoje potrebe uveljavljati posamično, čeprav bi ustrezno sistemsko evidentiranje omogočilo njihovo skupno prepoznavanje in načrtovanje ustreznih rešitev. Zato je treba pri presoji zatrevane diskriminacije upoštevati odgovornost pristojnih institucij za ugotavljanje potreb ter odpravo sistemskih ovir, ki otežujejo enakopravno obravnavo.

5. Konkretni primer diskriminatornega ravnanja

Konkretni primer je sistem javno zagotovljene prehrane, v katerem je ena prehranska ureditev določena kot standard, odstopanje od nje pa je mogoče samo, kadar ga sistem posebej prizna.

Zahtevam, da se zatrevana diskriminacija ne obravnava zgolj kot individualni spor, temveč tudi kot sistemski problem, ki zahteva ustrezne ukrepe pristojnih institucij. Cilj obravnave mora biti odprava vzrokov, zaradi katerih morajo posamezniki s prehranskimi izbirami, povezanimi z varovanim prepričanjem, svoje potrebe vedno znova uveljavljati kot izjeme. Pravice do enake obravnave ne sme biti treba za vsakega posameznika posebej znova uveljavljati pred sodiščem, če je mogoče vzroke neenake obravnave odpraviti s primerno spremembo sistemske ureditve.

V Ugovoru je bilo to že konkretizirano na šolski prehrani: tam je izrecno opozorjeno, da zahteva Zagovornika govori o prehranski prilagoditvi zaradi prepričanja, vendar ne opredeli jasno pravice do veganske prehrane, ne obravnava presne prehrane in lahko zato ustvari položaj, v katerem je zaščiten vegetarijanska prehrana, veganska ali druga pa je izključena. (Ugovor, str. 3–4, vrstice 87–104.)

Prav tako je Ugovor izrecno opozoril, da se varstva človekovega prepričanja ne sme določati tako, da bi bila določena prehranska oblika vnaprej razglašena za pravilno in nato ponujena kot univerzalna rešitev za drugačna prepričanja. (Ugovor, str. 4, vrstice 143–157.)

To je ista sistemska napaka, na katero opozarja Protestna zahteva v primeru ureditve javnega zdravstvenega sistema. (Pravna presoja zatrevane posredne diskriminacije, sorazmernosti in milejših ukrepov je predstavljena v poglavju 6.)

Strokovna mnenja pediatrične, zdravstvene ali šolske stroke so lahko pomembna pri določanju zdravstveno ustrezne ponudbe hrane.

Ne morejo pa sama določati obsega človekovih pravic ali preglasiti ustavnih in konvencijskih jamstev.

Če strokovna ocena utemeljuje omejitev določene prehranske izbire, mora biti takšna omejitev pravno utemeljena in podvržena presoji skladnosti s človekovimi pravicami. Strokovno priporočilo samo po sebi ne more nadomestiti pravne podlage za poseg v pravico.

6. Posredna diskriminacija, sorazmernost in milejši ukrepi

Po drugem odstavku 6. člena Zakona o varstvu pred diskriminacijo (ZVarD) **posredna diskriminacija** obstaja, kadar **navidezno nevtralna določba**, merilo ali praksa **osebe z določeno osebno okoliščino postavlja v manj ugoden položaj**, razen če objektivno temelji na legitimnem cilju in so sredstva za njegovo doseganje ustrezna in nujno potrebna.

Navedeno zakonsko opredelitev je treba razlagati v povezavi s 14. členom Ustave Republike Slovenije, ki zagotavlja enakost ne glede na osebne okoliščine, in 41. členom Ustave, ki varuje svobodo vesti in prepričanja, ter ob upoštevanju 14. člena v povezavi z 9. členom Evropske konvencije o človekovih pravicah.

Ustavno sodišče je v odločbi **U-I-101/18**, **Up-276/18**, 18.–20. točka obrazložitve, pojasnilo, da posredna diskriminacija pomeni neenakost v dejanskih učinkih ureditve, ne nujno v njenem besedilu. Diskriminatorne učinke lahko povzroči tudi opustitev izjeme od splošnega pravila. Podobno je v odločbi **U-I-146/07**, 16.–18. točka obrazložitve, poudarilo zahtevo po vsebinski enakopravnosti in možnost, da je opustitev potrebne prilagoditve ustavno nedopustna. [U-I-101/18](#); [U-I-146/07](#):

- <https://www.us-rs.si/sl/zadeve-in-odlocitve/odlocitve/u-i-10118-up-27618>
- <https://www.us-rs.si/sl/zadeve-in-odlocitve/odlocitve/u-i-14607>

Za konvencijski standard je posebej pomembna sodba ESČP **D. H. in drugi proti Češki republiki [VS]**, št. 57325/00, 13. 11. 2007:

- [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-83256%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-83256%22]})

Sodišče je pojasnilo, da lahko navidezno nevtralna praksa povzroči posredno diskriminacijo, tudi kadar ni diskriminatornega namena. Pri dokazovanju nesorazmernih učinkov so lahko pomembni zanesljivi statistični podatki; ko dokazi vzpostavijo zadostno domnevo diskriminacije, se dokazno breme lahko prenese na državo. Statistični podatki niso edino dopustno dokazno sredstvo.

Za konkretno področje prehrane v javnih ustanovah, je pomembna tudi sodba ESČP **G.K. in A.S. proti Švici**, št. 55299/20 in 31515/22, z dne 16. 7. 2026 (Poglavje 7, Nova sodba ESČP):

- [https://hudoc.echr.coe.int/#{"itemid":\["001-251193"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{)

Sodišče je ugotovilo kršitev 9. člena EKČP v **zvezi z varstvom prepričanja in pozitivnimi obveznostmi države pri zagotavljanju prehrane osebam, odvisnim od javnih ustanov**. Sodba ni odločitev o posredni diskriminaciji, vendar potrjuje pomen dejanskega spoštovanja prehranske prakse, ki izhaja iz varovanega prepričanja.

V obravnavanem primeru je treba razlikovati najmanj štiri mehanizme, ki se lahko prekrivajo:

1. manj ugoden položaj zaradi načina dejanske izvedbe prehrane;
2. izključevanje zaradi neustrezno zasnovanega evidentiranja;
3. prenos posledic neustreznega evidentiranja na nadaljnje odločanje o ponudbi prehrane;
4. omejevanje na podlagi navidezno nevtralnih stroškovnih, organizacijskih ali zdravstvenih meril, katerih sorazmernost ni ustrezno preverjena.

Diskriminatorni učinek lahko nastane tudi s skupnim delovanjem več takšnih dejavnikov.

Zahtevam, da se pri presoji obravnavanega primera upoštevajo navedeni ustavni in konvencijski standardi ter **da se razjasnijo merila za presojo sorazmernosti omejitev prehranskih izbir**. Ustavno sodišče naj razjasni tudi meje strokovne presoje pri omejevanju prehranskih izbir. Splošno zdravstveno tveganje samo po sebi ne more avtomatično upravičiti izključitve celotnega prehranskega načina. Presoja mora temeljiti na preverljivih strokovnih dokazih. Zlasti je treba preveriti konkretno utemeljenost zatrjevanih stroškov in zdravstvenih tveganj ter **obstoj milejših ukrepov**, vključno z individualno prilagoditvijo, spremljanjem in ustreznim prehranskim dopolnjevanjem. Potrebno je **razlikovati med splošno oceno prehranskega načina in konkretnim tveganjem za posameznika**. Utemeljitev, ki bi bila morda relevantna za omejitev dejanske izvedbe določene prehrane, sama po sebi ne upravičuje tudi omejitev njenega evidentiranja. **Zahteva se nanaša na splošna, pregledna in preverljiva merila, ki bi preprečevala ponavljanje enakih sistemskih vprašanj pri vsaki novi prehranski izbiri**. Širši pomen prehranske avtonomije in razlikovanje med varstvom prepričanja ter drugimi vidiki osebne avtonomije sta dodatno pojasnjena v poglavju 8.

7. Nova sodba ESČP proti Švici

Po vložitvi Ugovora je bila 16. 7. 2026 izdana sodba ESČP v zadevi [G.K. in A.S. proti Švici](#), št. [55299/20](#) in [31515/22](#):

- [https://hudoc.echr.coe.int/#{"itemid":\["001-251193"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/#{)

Pravni povzetek:

- [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["002-14630"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{)

Člen 9: (delni izpis vsebine pravnega povzetka)

Pritožnika, ki sta bila oba dalj časa odvisna od domačih organov za zagotavljanje hrane, sta domače organe večkrat prosila, naj jima zagotovijo obroke, ki so skladni z vegansko prehrano in v skladu z njunimi veganskimi prepričanji. Čeprav sta se stranki prerekali, v kolikšni meri so bile upoštevane prehranske potrebe pritožnikov, je bilo jasno, da jima niso sistematično zagotavljali obrokov, ki bi v celoti ustrezali zahtevam veganske prehrane.

Primerjalna pravna raziskava je pokazala na obstoj različnih pristopov med državami članicami Sveta Evrope glede tega, ali so zaporniki in prisilno hospitalizirani psihiatrični pacienti upravičeni do diet, ki temeljijo na nereligioznih prepričanjih (kot je veganstvo). Vendar se je večina držav članic strinjala o nujnosti upoštevanja zahtev za takšne diete. Raziskava je pokazala, da so številna sodišča uporabila test sorazmernosti ali razumnosti, s katerim so ocenila, ali je bila prilagoditev zahtevani dieti izvedljiva glede na organizacijske, finančne in prehranske omejitve. Poleg tega so nekateri pravni sistemi poudarjali pozitivne obveznosti države glede spoštovanja svobode veroizpovedi ali prepričanja in človekovega dostojanstva v priporu, drugi pa so vlogo države omejili na omogočanje samooskrbe.

V okoliščinah obravnavane zadeve in ob upoštevanju zgornje primerjalne raziskave je Sodišče menilo, da so imeli organi oblasti, soočeni z doslednimi in pristnimi veganskimi prepričanji pritožnikov ter njihovimi zahtevami po veganski prehrani med odvzemom prostosti, pozitivno obveznost, ki izhaja iz 9. člena, da te zahteve obravnavajo vsebinsko in v okviru jasnega domačega pravnega okvira. Če tega niso storili, je bilo težko šteti, da so organi oblasti storili vse, kar je bilo potrebno za doseg pravičnega ravnovesja med nasprotujočimi si interesi, ob upoštevanju ciljev, omenjenih v drugem odstavku 9. člena.

Sodišče je ugotovilo kršitev 13. člena EKČP zaradi neučinkovitega pravnega varstva in kršitev 9. člena EKČP, ker pristojni organi niso zagotovili vsebinske obravnave resnih in utemeljenih zahtev, povezanih z veganskim prepričanjem. Sodba je pomembna zato, ker potrjuje, da je takšno prepričanje varovano po 9. členu EKČP in da morajo pristojni organi zahteve, ki iz njega izhajajo, vsebinsko obravnavati ter pri odločanju pretehtati interese posameznika in konkretne omejitve ustanove. S tem sodba izključuje možnost, da bi se vsebinska presoja takšne zahteve smela nadomestiti zgolj s formalnim ali tehničnim pristopom.

Primer je posebej pomemben, ker gre za dve osebi, ki sta bili za določen čas od države odvisni glede zagotavljanja hrane: prva je bila v priporu, druga pa prisilno hospitalizirana

v psihiatrični bolnišnici. ESČP je ugotovilo, da je spoštovanje prehranskih pravil, ki izhajajo iz pristnih in dosledno zagovarjanih veganskih prepričanj, varovano z 9. členom EKČP. Sodišče je poleg tega ugotovilo pozitivno obveznost države, da takšne zahteve vsebinsko obravnava.

Primer je za namene predmetne zadeve pomemben še zaradi samega načina zagotavljanja prehrane. V priporu je bil obrok sicer samopostrežen, vendar je bila izbira v praksi neustrezna za vegana, saj so tudi jedi, ki so bile navidezno primerne, lahko vsebovale sestavine živalskega izvora. V psihiatrični bolnišnici so bile pogosto postrežene neveganske oziroma za vegane prehransko neustrezne jedi. [\[CASE OF G.K. and A.S. v. SWITZERLAND\]](#)

- <https://www.bailii.org/eu/cases/ECHR/2026/148.html>

Ta sodba potrjuje, da prehranska praksa lahko predstavlja manifestacijo neverskega etičnega oziroma filozofskega prepričanja in da mora država pri osebi, ki je od nje odvisna za prehrano, takšno zahtevo vsebinsko obravnavati.

Naš primer pa opozarja na širše vprašanje: **ali je mogoče varstvo takšnega prepričanja omejiti na eno samo vnaprej določeno prehransko kategorijo.**

Sodba potrjuje pomen vsebinske obravnave prehranskih zahtev, ki izhajajo iz varovanega prepričanja. Vendar trajna rešitev ne more temeljiti zgolj na tem, da se vsak posameznik posebej obrne na pristojni organ in zahteva presojo svoje zahteve. Individualno pravno varstvo je potrebno, kadar pride do spora, ne sme pa postati nadomestilo za ustrezno ureditev sistema. Cilj mora biti ureditev, v kateri je svobodna prehranska izbira izhodišče, ne pa izjema, ki jo je treba vedno znova upravičevati. S tem se preprečuje ponavljanje sporov, ki izvirajo iz istega institucionalnega pristopa, in zmanjšuje breme, ki ga takšni postopki nalagajo posameznikom.

Pomen te sodbe presega položaj posameznega pritožnika. Če je prehranska praksa izraz pristnega in doslednega prepričanja, mora biti njeno varstvo obravnavano kot vprašanje uresničevanja temeljnih pravic, ne zgolj kot individualna organizacijska izjema. Ni sprejemljivo, da bi moral vsak posameznik, ki želi uveljaviti svojo prehransko izbiro, povezano z varovanim prepričanjem, znova dokazovati upravičenost svoje zahteve in se po potrebi za njeno priznanje obrniti na sodišče. **Prepričanj je toliko, kolikor je različnih osebnih in svetovnonazorskih pogledov, zato javni sistem ne more vnaprej določiti in priznati samo omejenega števila prehranskih izbir, vse druge pa obravnavati kot izjeme, ki jih mora vsak posameznik posebej uveljavljati.** To ne pomeni, da je treba vsaki zahtevi avtomatično ugoditi, temveč da mora sistem omogočiti njihovo enakopravno obravnavo ter presojski morebitne omejitve na podlagi konkretnih, objektivnih in sorazmernih razlogov. Namen varstva pred diskriminacijo ni zgolj omogočiti posamezniku, da po dolgotrajnem postopku doseže priznanje svoje pravice, temveč tudi preprečevati ponavljanje enakih kršitev. Kadar se isti problem pojavlja zaradi sistemske ureditve, je treba iskati sistemsko rešitev, ki bo preprečevala ponavljanje

neenake obravnave, namesto da se breme spreminjanja sistema prenaša na vsakega posameznika posebej.

Pravice posameznika ne morejo biti odvisne od tega, ali je njegova življenjska izbira dovolj razširjena, da jo je institucija že vključila v svoje obrazce, evidence ali ponudbo. **Če sistem določeno izbiro dopušča samo zato, ker jo je že predvidel, drugih pa ne omogoča, se vprašanje svobode spreminja v vprašanje institucionalnega dovoljenja.**

Pomen te sodbe za presojo sorazmernosti omejitev je obravnavan tudi v poglavju 6, širši vidiki prehranske avtonomije pa v poglavju 8.

8. Prehranska avtonomija ni izčrpana z vprašanjem diskriminacije

8.1. Razlikovanje več vidikov prehranske avtonomije

Prvi je **avtonomija zaradi prepričanja**, ki je lahko neposredno povezana s svobodo misli, vesti oziroma prepričanja in z varstvom pred diskriminacijo. Kadar prehranska izbira izhaja iz posameznikovega prepričanja, zato ne gre zgolj za vprašanje prehrane, temveč tudi za vprašanje osebne avtonomije in varstva prepričanja.

Drugi je **telesna, psihofizična in duševna avtonomija posameznika**. Ta sama po sebi ni zatrjevana kot osebna okoliščina po ZVarD in je zato ne predstavljam kot dodatno podlago za diskriminacijo. Gre za ločeno vprašanje pravice posameznika do odločanja o lastnem telesu, prehrani in psihofizičnem ravnesju. Medicinska stroka lahko strokovno presoja zdravstvene potrebe in posledice določenega prehranskega načina, vendar **strokovna presoja sama po sebi ni pravna podlaga za poseg v telesno ali duševno integriteto oziroma za nadomestitev posameznikove odločitve**. Pri tem veljajo zakonsko določeni pogoji in varovalke.

Enako je treba razlikovati med **prehransko izbiro, zdravstvenim tveganjem in duševno motnjo**. Prehranska odločitev oziroma njena morebitna zdravstvena posledica sama po sebi ne pomeni duševne motnje in ne more avtomatično utemeljiti posega na področju duševnega zdravja. Za omejitev posameznikove avtonomije morajo biti izpolnjeni konkretni zakonski pogoji in zagotovljene ustrezne postopkovne varovalke.

Ta načela veljajo tudi za otroke. Mladoletnost sama po sebi ne pomeni, da otrok ni nosilec lastnih pravic ali da je njegova volja pravno nepomembna. Pri odločanju o otroku je treba upoštevati njegovo starost, zrelost in sposobnost razumevanja pomena odločitve ter njegovo mnenje, hkrati pa tudi pravice in dolžnosti staršev. Tudi v razmerju do otroka zato prehranska izbira sama po sebi ne more biti razlog za prezrtje njegovih pravic, za neupravičeno poseganje v pravice staršev ali za avtomatično sklepanje o duševni motnji oziroma potrebi po prisilnem ali omejevalnem ukrepanju.

Prehranska avtonomija zato ni izčrpana z vprašanjem diskriminacije. Tudi kadar prehranska izbira ni povezana z varovanim prepričanjem, lahko ostaja vprašanje telesne, psihofizične in duševne avtonomije ter pri otroku tudi vprašanje njegovih

lastnih pravic in pravic staršev. Medicinsko strokovno mnenje je pri presoji zdravstvenih posledic lahko pomembno, vendar njegova strokovna avtoriteta sama po sebi ne določa pravne dopustnosti posega in ne more nadomestiti presoje, ali je omejitev pravic nujna in ali istega legitimnega cilja ni mogoče doseči z milejšim ukrepom.

Pri tem tudi morebitna zdravstvena tveganja ne bi smela voditi neposredno v izključitev celotnega prehranskega načina, da ga obravnavamo kot **dopustno izjemo od prepovedi diskriminacije**:

- <https://zagovornik.si/izdelki/ocena-diskriminatornosti-smernic-za-prehranjevanje-v-vzgojno-izobrazevalnih-zavodih/>
(Posnetek zaslona: Priloga 2)
- <https://zagovornik.si/zagovornik-miha-lobnik-je-ocenil-da-smernice-za-prehrano-v-vrtcih-in-solah-niso-diskriminatorne-do-eticnih-veganov>
(Posnetek zaslona: Priloga 3)

Zagovornik enakosti, bi moral biti zadnji človek v državi, ki bi podlegel strokovnim pritiskom za diskriminacijo etičnega veganstva. Zagovornik načela enakosti, ki je kljub svoji temeljni funkciji varstva pred diskriminacijo in poznavanju vseh relevantnih argumentov podlegel stališču pediatričnega kolegijsa ter s tem pritrdil nesorazmernemu omejevanju pravic etičnih veganov, namesto da bi se diskriminaciji odločno zoperstavil in nasprotujoči si stališči predal v presojo Ustavnemu sodišču, je s to odpovedjo svojemu poslanstvu storil tako usodno napako, da je dolžan ponuditi častni odstop.

Če je mogoče posamezno tveganje obvladovati z ustreznim evidentiranjem prehranskega načina, strokovnim spremljanjem, individualno prilagoditvijo ali ustreznim prehranskim dopolnjevanjem, je treba takšne manj omejujoče ukrepe upoštevati pred ukrepom, ki posamezniku zaradi njegovega prehranskega načina odvzame možnost enakega uživanja prehranske storitve. Zdravstvena posebnost prehranskega načina sama po sebi ne bi smela postati razlog za diskriminacijo njegovih uporabnikov, če je mogoče zdravstveno tveganje učinkovito obvladovati z milejšim ukrepom.

Razmerje med varstvom prepričanja, prepovedjo posredne diskriminacije in presojo milejših ukrepov je podrobneje obravnavano v poglavju 6. Možne izvedbene rešitve za zagotavljanje raznolikih prehranskih izbir so predstavljene v poglavju 10.

8.2. Prehranska samoodločba kot izhodišče, ne izjema

- Kalček ne postane nevaren zato, ker ni kruh, tako kot kruh ne postane zdrav zgolj zato, ker smo ga navajeni jesti.

- **Zakaj bi bil kruh samoumevna hrana, napitek iz presnih kaljenih semen pa nekaj, za kar mora posameznik upravičevati svojo izbiro?**
- Toplotna obdelava spremeni lastnosti živil, kaljenje pa prav tako spremeni sestavo semena. Noben od teh postopkov sam po sebi ne daje podlage, da bi eno prehransko izbiro vnaprej razglasili za sprejemljivo, drugo pa za sumljivo ali manjvredno.

Svoboda prehranske izbire mora biti izhodišče pravne ureditve, ne izjema, ki jo mora posameznik posebej uveljavljati in upravičevati. Posameznik ima pravico oblikovati svoje življenje v skladu s svojimi vrednotami, prepričanji in nazoru. Kadar se ti izražajo skozi prehransko izbiro, jih javni sistem ne sme samovoljno razvrščati na sprejemljive in nesprejemljive, običajne in nenavadne ali dovoljene in nedovoljene. Prepričanj, vrednot in osebnih nazorov ni mogoče vnaprej izčrpno naštet, še manj pa je mogoče za vsakega od njih predpisati poseben upravni, zdravstveni ali sodni postopek. Če sistem priznava samo vnaprej določene prehranske kategorije, vse druge pa obravnava kot odstopanja, posamezniku nalaga breme, da svojo svobodo vedno znova uveljavlja pred institucijami, ki o njegovi življenjski izbiri odločajo namesto njega. Takšen pristop postavlja institucionalno sprejete prehranske navade v privilegiran položaj, druge pa sili v dokazovanje, da si zaslužijo enakovredno obravnavo. **Namen varstva človekovih pravic ni, da država za vsakega posameznika posebej odloča, katera prehranska izbira je dovolj sprejemljiva, temveč da posamezniku omogoči svobodno odločanje in ga varuje pred neupravičenimi posegi ter diskriminacijo.** Posamezniku zato ni treba dokazovati, da je njegova izbira enako običajna, priljubljena ali razširjena kot izbira večine. Prav tako majhno število oseb z določeno prehransko izbiro samo po sebi ne more biti razlog za njeno izključevanje. To načelo ne izključuje zakonsko določenih omejitev, kadar so te nujne za varstvo drugih pravic ali drugih legitimnih interesov. Zahteva pa, da se omejitve ne utemeljujejo zgolj z ustaljeno prakso, institucionalnim udobjem, predsodki ali prepričanjem, da je prehranska izbira, ki odstopa od večine, že zato manj sprejemljiva. Omejitev mora imeti stvarno in pravno utemeljitev, njena potrebnost pa mora biti presojena glede na konkretne okoliščine. Kadar javna ustanova zagotavlja prehrano osebam, ki so od nje odvisne, se njena odgovornost ne konča pri zagotavljanju enega splošno sprejetega prehranskega standarda. Ureditev mora spoštovati tudi osebno avtonomijo uporabnikov in omogočati ustrezno upoštevanje njihovih različnih prehranskih potreb, zlasti kadar te izhajajo iz varovanega prepričanja. Posamezniku ne sme biti treba sprožati ponavljajočih se postopkov zgolj zato, da bi dosegel obravnavo prehranske izbire, ki je sistem vnaprej ne predvideva. **Zahtevana rešitev zato ni ustanovitev sistema, ki bi presojal in odobral vsako posamezno prehransko izbiro, temveč ureditev, ki svobodo izbire priznava kot izhodišče in omejitve dopušča le na ustrezni pravni podlagi.** S tem se zmanjšujejo možnosti za diskriminacijo, potreba po individualnem dokazovanju in ponavljanje sporov, ki izvirajo iz iste sistemske ureditve.

8.3. Označevanje živil kot dodatni primer ovire pri uresničevanju prehranske samoodločbe

Podobnost in raznolikost primerov EP in OŽ

Primer *evidentiranja prehranskih načinov* (EP) in vprašanje *označevanja živil* (OŽ) se razlikujeta po neposrednem predmetu obravnave, vendar imata skupno izhodišče: možnost posameznika, da prehrano oblikuje v skladu s svojim prepričanjem, potrebami in vrednotami, ter vprašanje, ali mu obstoječa sistemska ureditev omogoča dejansko uresničevanje te izbire.

V primeru EP opozarjam na odsotnost ustrezne možnosti evidentiranja prehranskega načina v javnem zdravstvenem informacijskem sistemu. V primeru OŽ pa opozarjam na **odsotnost splošne obveznosti navedbe najvišje temperature obdelave živila (NTO)** na deklaraciji. Takšen podatek bi potrošniku omogočil razlikovanje med živili glede na temperaturo, ki so ji bila izpostavljena, in samostojno odločanje o njihovi primernosti za njegove potrebe.

V primeru EP je v ospredju vprašanje veganstva in presnojedstva, medtem ko je primer OŽ v tej vlogi namenjen predvsem presnojedstvu in drugim prehranskim prepričanjem oziroma potrebam, povezanim s temperaturo obdelave živil. V okviru navedenega, primera OŽ ne uveljavljam kot problema veganstva. Veganstvo samo po sebi namreč ne zahteva razlikovanja živil glede na njihovo temperaturno obdelavo, medtem ko je pri presnojedstvu to razlikovanje lahko bistven del prehranske usmeritve. Veganstvo je v primeru OŽ, glede označevanja NTO izenačeno z vsejedskim prehranskim načinom, razen v primeru kombinirane skupine vegan-presnojed.

Konkretni primeri ovir pri izbiri živil

A. Presnojedstvo – moja konkretna izkušnja

Kot oseba, ki se v določenih obdobjih prehranujem presno, se pri izbiri živil srečujem z naslednjimi težavami:

- **Sušeno sadje, zelenjava, začimbe in oreščki:** izdelki so lahko sušeni ali drugače toplotno obdelani pri različnih temperaturah od 30°C do 300°C. Iz običajnega poimenovanja živila praviloma ne morem zanesljivo ugotoviti, kakšni najvišji temperaturi je bilo živilo dejansko izpostavljeno v procesu obdelave. Za mojo izbiro je pomembno, ali je bila obdelava pod mejo 42 °C, ki ji sledim pri svojem prehranskem načinu.
- **Semena, namenjena kaljenju:** toplotna obdelava se lahko uporablja tudi zaradi obvladovanja mikrobioloških tveganj, vključno s tveganjem plesni, ter se uporablja za luščenje semen. Če je obdelava takšna, da seme izgubi sposobnost kaljenja, ga ne morem več obravnavati kot ustrezno seme za kaljenje. Iz samega poimenovanja izdelka pa ni nujno razvidno, ali je bila uporabljena takšna obdelava. Pri tem ne

trdim, da vsaka obdelava semen zaradi mikrobiološke varnosti nujno vključuje visoko temperaturo, temveč opozarjam na potrebo po podatku o dejanski NTO.

Ti primeri opisujejo mojo konkretno prehransko izkušnjo in ovire, na katere naletim pri izbiri živil. Navajam jih kot dejansko podlago za presojo, ali odsotnost podatka o NTO lahko povzroča posebej neugoden položaj oseb, ki svojo prehrano oblikujejo na podlagi presnojedstva. Ne trdim, da že vsak posamezen primer sam zase dokazuje diskriminacijo.

B. Drugi primeri prehranskih potreb in prepričanj

Potreba po podatku o temperaturi obdelave ni nujno omejena na presnojedstvo. Temveč so razpoznavne tudi druge skupine potrošnikov, katerih izbira živil se nanaša na prepričanja, filozofije in življenjske sloge. Kot dodatne primere, ki bi jih bilo treba presojati glede na konkretne okoliščine, navajam:

- **Zdravniško priporočena prehrana:** posamezniku lahko zdravnik zaradi njegovega zdravstvenega stanja priporoči izključitev presnih živil oziroma izključno kuhano prehrano. Drugemu lahko svetuje, naj se izogiba določenim vrstam toplotne obdelave, na primer: pečenju (različne temperature 140°C do 300°C) ali kuhanju na sopari (različne temperature 120°C do 180°C).
- **Prepričanje potrošnika o pomenu temperature obdelave:** posameznik lahko neodvisno od zdravniških navodil, skladno s svojimi prepričanji ali potrebami, želi izbirati živila glede na temperaturo njihove obdelave. Pri tem ga lahko zanimajo: izbira med kuhanjem v vodi in kuhanjem na sopari, pečenjem na nizki ali visoki temperaturi, temperatura stiskanja olja, temperatura sušenja, praženja in podobne lastnosti, katere je možno primerjati glede na temperaturo obdelave. Potrošnik NTO lahko povezuje z nastankom neželenih spojin; uničenjem vitaminov, encimov, življenja; vplivom na okus in aromo. Skladno s svojimi prepričanji, pa lahko pomen NTO povezuje tudi z: medicinskimi, znanstvenimi in poljudnimi znanji; etičnimi ali filozofskimi nazori, ter z verskimi ali etničnimi tradicijami.
- **Različne temperature postopkov:** poimenovanje postopka samo po sebi ne pove nujno dejanske najvišje temperature, ki ji je bilo živilo izpostavljeno. Podatek o NTO bi lahko bil pomemben tudi za razlikovanje med postopki, pri katerih se temperature razlikujejo, ter za presojo primernosti živila glede na osebne prehranske kriterije.

Ti dodatni primeri niso samostojne trditve, da so vse navedene skupine že diskriminirane. Njihov namen je pokazati, da sistemska pomanjkljivost informacij, zadeva poleg presnojedov tudi različne druge skupine potrošnikov, čeprav so razlogi za izbiranje med možnostmi v ponudbi različni.

Pomen podatka o NTO za prehransko samoodločbo

V tem primeru ne zahtevam, da se presoja, katera prehrana je kakovostnejša ali zdravstveno primernejša. Prav tako ne zahtevam, da bi bilo treba vsa živila razvrstiti v kategorije »primerno za presnojede« in »neprimerno za presnojede« ali da bi se za vse potrošnike predpisala meja razlikovanja 42°C. Tudi presnojedi imajo različna osebna prepričanja, katera temperatura je mejna, pri kateri življenje v rastlini ugasne. Ta meja je pomembna za mojo osebno prehransko izbiro, vendar bi podatek o dejanski najvišji temperaturi obdelave omogočal individualno odločanje tudi drugim potrošnikom, ki uporabljajo drugačna merila (primer kvaliteta in cena), poleg potrošnikov, ki uporabljajo različne kriterije na podlagi drugih prepričanj.

Bistveno je tudi razlikovati med predpisi, ki lahko določajo pogoje ali temperaturne omejitve za posamezne postopke, in informacijami, ki jih potrošnik dejansko prejme na deklaraciji. Tudi kadar predpis določa zahteve za proizvodni postopek, to samo po sebi še ne pomeni, da lahko kupec iz deklaracije ugotovi, kakšna je bila najvišja temperatura obdelave konkretnega živila. **Predpis, ki ureja proizvodnjo, potrošniku ne zagotavlja nujno podatka, ki ga potrebuje za svojo izbiro, če ta podatek ni dostopen na izdelku.**

Podatek o NTO bi lahko zmanjšal potrebo po številnih ločenih oznakah, namenjenih posameznim prehranskim skupinam. Potrošniku ne bi bilo treba zaupati zgolj oznaki, da je izdelek primeren za določen prehranski način, temveč bi lahko sam presodil, ali ustreza njegovim kriterijem. Ali je takšna rešitev tehnično izvedljiva in sorazmerna ter kako bi jo bilo mogoče pravno urediti, je ločeno strokovno in regulativno vprašanje.

Povezava z varstvom pred diskriminacijo in primerjava z EP

Primer OŽ je po svoji naravi drugačen od primera EP. Pri EP gre za možnosti evidentiranja in upoštevanja prehranskega načina v javnem sistemu, pri OŽ pa za dostop do informacij na trgu živil, kjer nastopajo tudi zasebni gospodarski subjekti. Vendar zasebna narava trgovin sama po sebi ne izključuje uporabe predpisov o varstvu pred diskriminacijo, saj se ti lahko uporabljajo tudi pri dostopu do dobrin in storitev, ki so na voljo javnosti.

V obeh primerih se odpira vprašanje, ali splošno oblikovana ureditev zadostno upošteva položaj oseb, katerih prehranske izbire izhajajo iz določenega osebnega ali svetovnonazorskega prepričanja. Pri EP je v ospredju tudi vprašanje veganstva, medtem ko je OŽ v tej vlogi predvsem primer ovire pri presnojedstvu in drugih prehranskih usmeritvah, pri katerih je pomembna temperatura obdelave živil.

Moja navedba, da je lahko presnojedstvo izraz osebnega ali svetovnonazorskega prepričanja, ne pomeni, da je takšna pravna kvalifikacija vnaprej dokazana. Treba je presoditi konkretne okoliščine, naravo prepričanja in njegovo povezavo z zatrjevano oviro. Prav tako sama odsotnost podatka na deklaraciji še ne dokazuje diskriminacije.

Pomembno je vprašanje, ali ta odsotnost v povezavi z varovanim prepričanjem povzroča posebej neugoden položaj, ki ga je mogoče pravno opredeliti kot diskriminacijo. **Gre za**

moj osebni primer občasnega presnojedstva v določenih obdobjih. Zato navedbe o ovirah pri izbiri živil predstavljajo tudi opis moje lastne izkušnje, ne zgolj teoretičnega razmisleka o položaju neke skupine potrošnikov.

Predlog za samostojno obravnavo po uradni dolžnosti

Primer OŽ navajam tudi zato, ker ponazarja, da se lahko posameznik z določenim prehranskim prepričanjem srečuje z ovirami na različnih področjih vsakdanjega življenja. V primeru EP gre za možnosti evidentiranja in upoštevanja prehranskega načina v javnem sistemu, v primeru OŽ pa za dostop do informacij, potrebnih za samostojno izbiro živil.

Zato predlagam, da Zagovornik načela enakosti navedeno problematiko obravnava kot opozorilo na možen samostojen primer sistemske neenake obravnave ter presodi, ali obstajajo zakonski pogoji za začetek obravnave po uradni dolžnosti. Pri tem naj samostojno presodi tudi pomen veljavne ureditve označevanja živil, morebitne pristojnosti posameznih institucij in povezavo med odsotnostjo podatka o NTO ter morebitnim neugodnim položajem oseb z določenimi prehranskimi prepričanji.

S to navedbo ne zahtevam, da se obstoj diskriminacije v primeru OŽ vnaprej šteje za dokazan, niti ne pogojujem obravnave primera EP z ugotovitvami v zvezi z označevanjem živil. Namen navedbe je opozoriti na širšo problematiko, ki si zasluži samostojno strokovno in pravno presojo.

9. Evidenca ne zahteva razkritja prepričanja

Iz navedenega tudi izhaja odgovor na vprašanje, ali možnost evidentiranja povezujem s svojo vero ali prepričanjem.

Da, vprašanje prehranske izbire povezujem tudi s prepričanjem, kadar je prehranski način njegov izraz. Vendar za samo prostovoljno evidentiranje ni potrebno, da posameznik razkrije ali dokazuje, katero prepričanje je razlog njegove izbire.

To je bistvena razlika.

Evidentiran je lahko prehranski način, ne pa nujno njegova pravna ali svetovnonazorska razlaga.

Če posameznik želi evidentirati »vegansko«, »presno«, »vegetarijansko« ali katero drugo prehransko izbiro, mu zato ni treba najprej dokazovati, ali je ta izbira posledica vere, prepričanja, telesne potrebe, zdravstvenega razloga, osebne preference ali drugega razloga.

Zahtevam **javno preverljiv statistični rezultat**, brez javnega razkrivanja osebnih podatkov. S tem se lahko preveri, kaj uporabniki dejansko želijo in potrebujejo, namesto da o tem odločajo domneve ali netransparentne ocene. Prav možnost takšnega **neutrnega evidentiranja** je potrebna, da se lahko dejanska raznolikost uporabnikov sploh ugotovi.

Povezava med odsotnostjo evidentiranja, ugotavljanjem dejanskih potreb in dokazovanjem posredne diskriminacije je podrobneje obravnavana v poglavjih 4 in 6, možne izvedbene rešitve pa v poglavju 10.

10. Samopostrežna izbira kot ena od možnih rešitev

Ne zahtevam najprej, da Zagovornik ali druga institucija določi konkretno tehnično rešitev javnega prehranskega sistema.

Opozarjam pa na primere preprostih možnosti, ki lahko bistveno zmanjšajo problem diskriminacije:

- **samopostrežni oziroma modularni način izbire hrane,**
- **avtomatizirano elektronsko, programsko podprto in dinamično oblikovanje svojega jedilnika s strani uporabnika ali**
- **drugi podobni dovolj sposobni načini.**

Takšni sistemi so pri dodajanju več prehranskih načinov praviloma manj občutljivi kot sistem, ki mora za vsako novo skupino vzpostavljati nov ločen meni. Posameznik izbira med razpoložljivimi sestavinami, sistem pa ni več odvisen od tega, da državni organ vnaprej določi omejeno število prehranskih kategorij. Elektronski način izbire celo omogoča svetovanje glede vsebnosti in tveganja.

To ni zahteva, da mora država nujno uvesti samopostrežni sistem. Je zgolj opozorilo, da obstajajo izvedbene rešitve, ki omogočajo večjo raznolikost brez tega, da bi bilo treba vsakega uporabnika razvrstiti v eno trajno prehransko kategorijo.

V primeru [G.K. in A.S. proti Švici](#), je bila hrana v zaporu **že samopostrežna**. ESČP v dejanskem stanju opisuje, da je imel pritožnik možnost vzeti zelenjavo, sadje in škrobna živila, vendar je bil dejanski izbor zelo omejen in posamezne jedi so vsebovale sestavine živalskega izvora.

Primer proti Švici vsebuje obvezujoče sporočilo: **Samopostrežnost sama po sebi namreč ne rešuje problema, če je nabor živil sestavljen tako, da določena prehranska izbira dejansko ni mogoča. Možnost izbrati med ponujenimi jedmi ni dejanska prehranska izbira, če ponudba sistematično ne vsebuje sestavin, iz katerih je mogoče sestaviti določene prehranske načine. Javni sistem mora biti organiziran tako, da različne prehranske izbire niso že vnaprej izključene iz ponudbe.** Pomen dejanske, ne zgolj formalne možnosti izbire potrjuje tudi obravnava prehrane v javnih ustanovah v poglavju 7.

Primer zglede zakonske ureditve veganstva drugih Evropskih držav:

Portugalska je z zakonom št. 11/2017 z dne 17. aprila 2017 (*Lei n.º 11/2017, de 17 de abril*) uzakonila obveznost zagotavljanja najmanj ene vegetarijanske možnosti v dnevni jedilnikih javnih menz, pri čemer zakon vegetarijansko možnost izrecno

opredeljuje kot obrok brez kakršnih koli proizvodov živalskega izvora (3. člen zakona št. 11/2017). Obveznost velja za širok krog javnih ustanov, med drugim za osnovne in srednje šole, visokošolske ustanove, zdravstvene ustanove ter domove za starejše. **Portugalska je s tem zakonsko priznala izvedljivost zagotavljanja veganskih obrokov v javnih ustanovah in njihovo vključitev v sistem javne prehrane.** ([Lei n.º 11/2017, 1.–3. člen.](#)):

- <https://diariodarepublica.pt/dr/detalhe/lei/11-2017-106886578>

11. Sklep – odgovori na vprašanja Zagovornika enakosti

11.1. Varovana osebna okoliščina

Vprašanje Zagovornika:

Ali možnost oziroma nemožnost evidentiranja mojega prehranskega načina povezujem s svojo vero ali prepričanjem oziroma drugo osebno okoliščino, ki jo varuje ZVarD?

Odgovor:

Da. Zatrjevano diskriminacijo povezujem z osebno okoliščino prepričanja, katerega izraz je moj prehranski način. Moja prehranska izbira izhaja iz etičnega in svetovnonazorskega prepričanja, povezanega z nenasiljem ter varovanjem okolja in zdravja. Ne zatrjujem, da je prehranski način sam po sebi varovana osebna okoliščina, temveč da je treba varovati tudi prepričanje, ki se izraža skozi prehransko izbiro.

Bistvene dodatne ugotovitve:

- Prehranska izbira je lahko izraz resnega etičnega ali svetovnonazorskega prepričanja, ne zgolj osebna preferenca.
- Varstvo prepričanja ne sme biti omejeno na prehranske oblike, ki jih javni sistem že priznava ali vnaprej določi kot ustrezne.
- Protestni ugovor dodatno pojasnjuje to vprašanje na področju šolske prehrane ter opozarja na razliko med vegetarijansko, vegansko in presno prehrano in na posledice, ki jih ima neupoštevanje teh razlik za osebe z različnimi prehranskimi prepričanji.

(Podrobnejša obrazložitev osebne okoliščine in povezave med prehransko izbiro ter prepričanjem: Poglavji 1 in 3; Dodatna obrazložitev v priloženem Protestnem ugovoru, str. 3–4.)

11.2. Manj ugodna obravnava

Vprašanje Zagovornika:

V čem sem zaradi te osebne okoliščine v javnem zdravstvenem sistemu obravnavan manj ugodno kot osebe v primerljivem položaju?

Odgovor:

Manj ugoden položaj vidim v tem, da javni zdravstveni informacijski sistem ne omogoča ustreznega evidentiranja različnih prehranskih načinov. Prehranske izbire, povezane s prepričanjem, zato niso enakovredno prepoznavne in jih je težje upoštevati. Medtem ko obstoječa ureditev izhaja iz privzetega prehranskega standarda, morajo uporabniki z drugačnimi prehranskimi izbirami iskati dodatne možnosti za evidentiranje in upoštevanje svojih potreb, ki niso ustrezno zagotovljene.

Bistvene dodatne ugotovitve:

- V sistemu zVem nisem našel možnosti za evidentiranje svojega prehranskega načina.
- Možnost v sistemu Gospodar zdravja je bila po moji oceni neustrezna za vegansko in presno prehrano.
- Osebni zdravnik zahtevanega evidentiranja ne more omogočiti, ker mu tega sistem ne omogoča.
- Odsotnost ustreznega evidentiranja otežuje prepoznavanje prehranskih potreb, njihovo upoštevanje in objektivno spremljanje neenake obravnave. (Podrobnejša obrazložitev odsotnosti evidentiranja, njenih sistemskih posledic in pomena nevtralnega evidentiranja različnih prehranskih izbir: Poglavja 4–5 in 9.)
- Evidentiranje ne zahteva, da posameznik razkrije ali dokazuje svoje prepričanje. Zabeleži se lahko prehranski način, razlog zanj pa ostane zasebna stvar posameznika.

11.3. Konkretno diskriminatorno ravnanje

Vprašanje Zagovornika:

Prosimo tudi, da navedete konkreten primer oziroma ravnanje javnega zdravstvenega sistema, za katerega menite, da je diskriminatorno.

Odgovor:

Kot konkretno diskriminatorno ravnanje navajam ureditev javnega zdravstvenega informacijskega sistema, ki ne omogoča ustreznega evidentiranja mojega prehranskega načina, ter prakso zagotavljanja prehrane, pri kateri prehranske izbire, povezane s prepričanjem, niso enakovredno upoštevane.

Posebej izpostavljam pisni odgovor doma starejših občanov, ki je zavrnitev utemeljil z izrecno navedbo, da ustanova ne omogoča prehranskih režimov, vezanih na veroizpoved ali drugo prepričanje posameznikov. Takšna izjava je

pomemben dokaz, da je izključitev prehranskih režimov, povezanih s prepričanjem, del izrecno izražene prehranske politike ustanove.

V tem primeru zatrjujem tako **neposredno diskriminacijo zaradi izrecne povezave zavrnitve s prepričanjem** kot **posredno diskriminacijo zaradi učinkov prehranske politike**, ki osebe z določenimi prehranskimi izbiri postavlja v manj ugoden položaj. Ustanova se sklicuje na kadrovske, prostorske in finančne omejitve, vendar samo splošno navajanje teh razlogov ne dokazuje, da je takšna izključitev ustrezna in nujno potrebna. Pri tem je treba upoštevati tudi navedene značilnosti objekta in kuhinje ter navedene možnosti drugačne organizacije prehrane.

Poleg tega v zdravstvenem informacijskem sistemu zVem nisem našel možnosti za ustrezno evidentiranje svojega prehranskega načina, v sistemu Gospodar zdravja pa je bila ponujena možnost po moji oceni neustrezna. Tudi prek osebnega zdravnika zahtevanega evidentiranja ni bilo mogoče urediti. Takšna ureditev ohranja en prehranski način kot privzeti standard, medtem ko druge prehranske izbire niso enakovredno prepoznavne in upoštevane.

Navedeni primeri po mojem stališču kažejo na neenako obravnavo, povezano z varovanim prepričanjem, ki je ni mogoče upravičiti zgolj s splošnim sklicevanjem na organizacijske omejitve (Podrobnejša obrazložitev konkretnega primera in presoje sorazmernosti omejitev: Poglavja 3, 5, 6 in 7; Pisni dokaz o zavrnitvi je priložen kot Priloga 1).

Odsotnost ustreznega evidentiranja prehranskih načinov ima posledice tudi zunaj zdravstvenega informacijskega sistema. Uporabnik brez ustreznih podatkov ne more vedeti, ali je njegova prehranska potreba osamljen primer ali del širše skupine uporabnikov. Tudi izvajalci institucionalne prehrane in država brez sistematičnega zbiranja podatkov nimajo zanesljive podlage za ugotavljanje obsega potreb, načrtovanje ponudbe in preverjanje njene ustreznosti. Tako nastane položaj, v katerem se pomanjkanje podatkov uporablja kot razlog za nezagotavljanje ustrezne prehrane, čeprav je prav odsotnost sistematičnega evidentiranja eden od razlogov, da dejanski obseg potreb ni znan. Uporabniki zato ne morejo zanesljivo ugotoviti, ali gre za osamljen primer ali za širše povpraševanje, izvajalci prehrane in država pa nimajo ustrezne podatkovne podlage za načrtovanje ponudbe in presojo dejanskih potreb. Takšna ureditev otežuje uveljavljanje prehranskih izbir, povezanih s prepričanjem, ter dokazovanje in odpravljanje morebitne diskriminacije. Zato zahtevam, da se pri presoji zatrjevane diskriminacije upošteva tudi odgovornost pristojnih institucij za ugotavljanje dejanskih potreb uporabnikov in da se ob izpolnjenih zakonskih pogojih uporabi pravilo o obrnjenem dokaznem bremenu iz 40. člena ZvarD. (Podrobnejša obrazložitev pomena evidence za ugotavljanje potreb in dokazovanje posredne diskriminacije: Poglavji 4 in 5.)

Opisana ravnanja po mojem stališču pomenijo neenako obravnavo zaradi prepričanja, ki jo je treba presoјati z vidika prepovedi neposredne in posredne diskriminacije po 4. in 6. členu ZVarD ter načela enakosti iz 14. člena Ustave Republike Slovenije. Glede na povezavo prehranske izbire s svobodo misli, vesti in vere je treba upoštevati tudi 9. člen Evropske konvencije o človekovih pravicah v povezavi z njenim 14. členom. Splošno sklicevanje na organizacijske, kadrovske in finančne omejitve samo po sebi ne dokazuje, da je izključitev prehranskih režimov, povezanih s prepričanjem, objektivno upravičena in sorazmerna. Ob izpolnjenih pogojih iz 40. člena ZVarD mora domnevni kršitelj dokazati, da prepovedi diskriminacije ni kršil oziroma da je neenako obravnavanje dopustno. ([ZVarD, 40. člen](#)) (Podrobnejša pravna obrazložitev: Poglavja 6–8.)

12. Zahteve za obravnavo vlog in upoštevanje priloženih dokumentov

Prosim, da se pri obravnavi mojih zahtev upošteva tudi že vloženi Protestni ugovor zoper zahtevo za oceno ustavnosti, ki je bil Zagovorniku poslan ločeno 2. 10. 2026 in v katerem so navedeni dodatni konkretni primeri ter njihova pravna obrazložitev. Čeprav Protestni ugovor ob vložitvi Protestne zahteve ni bil priložen, prosim, da se njegove navedbe in dokazila upoštevajo pri celoviti presoji obravnavanih vprašanj.

Prosim, da se moja Protestna zahteva vsebinsko obravnava glede na njeno dejansko vsebino in postavljene zahteve. Ker sem bil obveščen, da je bila vloga odstopljena obravnavo »v okviru storitve svetovanja«, prosim za pojasnilo, ali bo obravnavana tudi z vidika pristojnosti Zagovornika za ugotavljanje diskriminacije in presojo sistemskih vprašanj, povezanih z varstvom pred diskriminacijo. Če je bila Protestna zahteva uvrščena zgolj v svetovalno obravnavo, prosim za pojasnilo pravne in vsebinske podlage za takšno odločitev ter za opredelitev do vprašanja, ali so izpolnjeni pogoji za njeno obravnavo v drugem postopku iz pristojnosti Zagovornika. Prosim, da se pri tem upoštevajo konkretni primeri, pravni argumenti in dokazila iz Protestne zahteve ter dodatne navedbe iz tega odgovora. Pričakujem vsebinsko opredelitev do bistvenih zatrjevanih oblik diskriminacije in do vprašanja, ali so navedena ravnanja oziroma sistemska ureditev skladni s prepovedjo diskriminacije.

S spoštovanjem,

Damijan PETERNELJ

Priloge:

1. **Rastlinski prehranski slog v javni ustanovi**, Dom upokojencev Idrija,
z dne 22.04.2026, datoteka:
2026_04_22_rastlinski_prehranski_slog_v_javni_ustanovi.signed.pdf
2. **Posnetek zaslona: Javna objava mnenja zagovornika enekosti – uradni del**,
z dne 20.08.2026, datoteka:
2026_08_20_dopustna_izjema_od_prepovedi_diskriminacije_01.png
3. **Posnetek zaslona: Javna objava mnenja zagovornika enekosti - novice**,
z dne 20.08.2026, datoteka:
2026_08_20_dopustna_izjema_od_prepovedi_diskriminacije_02.png
4. **Protestni ugovor zoper zahtevo za oceno ustavnosti glede šolske prehrane**,
z dne 2.10.2026, vlagatelj Damijan Peternelj, datoteka:
2026_10_02_ugovor_na_ustavno_zhtevo_po_diskriminaciji_veganov_[dp].signed.pdf
5. **Obvestilo z vprašanji po dodatnih pojasnilih**, Zagovornik enakosti RS,
z dne 7.10.2026, datoteka:
2026_10_07_obvestilo_od_zagovornika_enakosti_na_zhtevo_za_evidentiranje.signed.pdf
2026_10_07_obvestilo_od_zagovornika_enakosti_na_zhtevo_za_evidentiranje_[VsebinaRtf_P.pdf].pdf
6. **Protestna zahteva za prostovoljno evidentiranje prehranskega načina**,
z dne 4.10.2026, vlagatelj Damijan Peternelj, datoteka:
2026_10_04_protestna_zhteva_za_evidentiranje_prehranskega_nacina.signed.pdf
7. Predmetna zadeva:
Pojasnilo glede diskriminacije in osebne okoliščine,
z dne 13.10.2026, vlagatelj Damijan Peternelj, datoteka:
2026_10_13_pojasnilo_glede_diskriminacije_in_osebne_okoliscine.signed.pdf